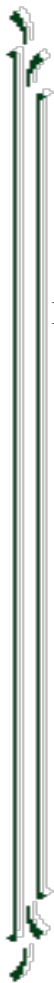

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

**ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ»**

Харків
2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

**ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ»**

для студентів
другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 073 «Менеджмент»
спеціалізації «Бізнес-адміністрування»
денної форми навчання
(вибіркова)

Харків
2019

Плани практичних занять і завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Ризик менеджмент» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» спеціалізації «Бізнес-адміністрування» денної форми навчання (вибіркова) / уклад. Л. В. Нечипорук. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2019. 43 с.

У к л а д а ч Л. В. Нечипорук

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 1 від 15.01.2019 р.)*

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2019

1. ЗАГАЛЬНІ ПОРАДИ ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ І ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Мета навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент» є знайомство з теоретичними основами ризик-менеджменту, оволодіння практикою застосування методів кількісної оцінки ризику в умовах ринкових відносин та прийняття ефективних управлінських рішень в ситуаціях невизначеності та ризику.

Основні завдання:

- вивчення основ теорії ризику та практичне її використання в великих економічних системах в умовах невизначеності та ризику.

- одержання знань по головним питанням теорії прийняття рішень з урахуванням економічного ризику, реалізація яких потребує удосконалення або перегляду стратегії діяльності суб'єктів управління.

- оволодіння знаннями методів оцінки ризиків, які дають змогу оцінити рівень конкретного виду ризику за певним напрямком підприємницької діяльності та визначити конкретні шляхи його зниження.

- вивчення основ прийняття ефективних управлінських рішень в ситуаціях невизначеності та ризику.

У структурі дисципліни «Ризик-менеджмент» виокремлено два змістових модулі. Перший присвячено дослідженню теоретичних основ ризик-менеджменту. Ознаками ризику є: можливість відхилення від передбачуваної мети, заради якої здійснюється вибрана альтернатива; імовірність досягнення бажаного результату; відсутність упевненості у досягненні поставленої мети; можливість моральних, матеріальних та інших втрат, пов'язаних із обраною в умовах невизначеності альтернативою. Передбачається вивчення основ теорії ризику та практичне її використання в великих економічних системах в умовах невизначеності та ризику.

В процесі вивчення дисципліни передбачається одержання знань по головним питанням теорії прийняття рішень з урахуванням економічного ризику, реалізація яких потребує удоско-

налення або перегляду стратегії діяльності суб'єктів управління;

Важлива увага приділяється оволодінню знаннями методів оцінки ризиків, які дають змогу оцінити рівень конкретного виду ризику за певним напрямком підприємницької діяльності та визначити конкретні шляхи його зниження; вивченню основ прийняття ефективних управлінських рішень в ситуаціях невизначеності та ризику; освоєнню міжнародних стандартів у процесі управління ризиками суб'єктів господарювання.

Метою вивчення другого модулю є засвоєння системи управління ризиками бізнес-організацій, а саме: вивчення організації системи управління ризиками бізнесу (підсистема управління ризиком складається з об'єкта та суб'єкта управління. Об'єкт і суб'єкт управління оформлені в певні системи – керовану і керуючу. Зв'язок між керуючою і керованою системами може бути прямим і зворотнім); виявлення ризиків; оцінка ризиків; управління ризиками.

Окрема увага приділяється формуванню функціональної структури ризик-менеджменту, яка може діяти як: функціональний відділ з ризик-менеджменту; інформаційно-аналітичний відділ; відділ контролю та моніторингу системи ризик-менеджменту; відділ адміністрування ризиків та їх правового забезпечення. Реалізація функцій ризик-менеджменту може бути передана за межі організації (аутсорсинг), буде визначено основні переваги аутсорсингу управління ризиками (Risk management outsourcing).

Це створить необхідне наукове підґрунтя для виявлення специфіки управління фінансами бізнес-організацій в умовах невизначеності та ризиків. Передбачено уточнення основних видів фінансових ризиків: ризик зниження фінансової стійкості; ризик неплатоспроможності; інвестиційний ризик; податковий ризик; інфляційний ризик; процентний ризик; дисконтний ризик; валютний ризик; ризик вкладення коштів у цінні папери; кредитний ризик тощо.

Окрему увагу приділено основним складовим фінансових відносин бізнес-організацій, фінансовим результатам їх діяльності; системі страхування ризиків та механізму соціального страхування.

Основні положення навчальної дисципліни мають застосовуватися при вивченні глобального бізнес-менеджменту, корпоративного управління, менеджменту малого та середнього бізнесу, управління потенціалом бізнесу, управління організаційним розвитком бізнесу.

Кращій підготовці до занять і більш глибокому засвоєнню навчального матеріалу сприяє виконання завдань для самостійної роботи: формулювання відповідей на теоретичні і тестові запитання для самоконтролю, виконання практичних завдань, підготовка рефератів, опрацювання рекомендованої літератури.

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Модуль 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ

Практичне заняття 1–2

Т е м а 1. Ризик та його види

План

1. Поняття ризику і його види
2. Функції ризику. Класифікація ризиків
3. Поняття повної, часткової невизначеності, повної визначеності

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Запитання для самоконтролю

1. Сформулюйте зміст поняття ризику.
2. Визначте основні фактори ризику та надайте їх стислу характеристику.
3. Визначте основні функції ризику та розкрийте їх зміст.
4. Назвіть ті з основних факторів, які характеризують стан небезпеки та невизначеності (під час відповіді наведіть порівняння небезпеки та невизначеності у межах конкретного прикладу).
5. Сформулюйте зміст поняття невизначеності.
6. У межах конкретного прикладу поясніть основні причини виникнення невизначеності.
7. Поясніть принципovu відмінність між ризиковою ситуацією та ситуацією з великим рівнем невизначеності.
8. До яких наслідків може привести ситуація з великим рівнем невизначеності?

Практичні завдання

1. Розгляньте ситуації:

Ситуація 1. Які ризики, на вашу думку, найхарактерніші для діяльності: фірми, що займається збутом; підприємства, що виробляє продукти харчування; посередницької фірми; підприємства сфери послуг?

Ситуація 2. Поміркуйте, які ризики зовнішньоекономічної діяльності найхарактерніші для підприємств металургійної промисловості; підприємств харчової промисловості; фірми, що займаються збутом на зовнішні ринки, приватного університету?

Ситуація 3. Вітчизняна фірма підписала з іноземним підприємством два контракти: на імпорт товарів у національній валюті; на експорт товарів у валюті іноземного партнера (доларах). Станом на день реалізації контрактів (проведення експортно-імпортних операцій) курс національної валюти, можливо, зміниться. Визначте вид і джерела ризику.

2. Занесіть відповіді у відповідну графу. Наведіть аргументи.

Текст	Так	Ні
1. Усі комерційні ризики – фінансові ризики		
2. Фінансові ризики відносяться до чистих ризиків		
3. Критеріями ступеня ризику є: середнє очікуване значення і коливання можливого результату		
4. Величина ступеня ризику залежить від невизначеності господарської ситуації		
5. Прийоми зниження ступеня ризику – це запобігання, утримання і передача ризику		
6. Диверсифікованість являє собою встановлення граничних розмірів ризикового вкладення капіталу		

Тестові питання

1. Які розрізняють типи невизначеності залежно від засобів визначення ймовірності:

- а) об'єктивна;
- б) статична;
- в) суб'єктивна;
- г) нестатична;
- д) випадкова.

2. Ризик є наслідком:

- а) невизначеності;
- б) впевненості;
- в) конфліктності;
- г) вірна відповідь відсутня;
- д) всі відповіді вірні.

3. До глобальних ризиків можна віднести:

- а) ризик упущеної вигоди;
- б) ризик зменшення платоспроможності;
- в) інвестиційний ризик;
- г) політичний ризик;
- д) вірна відповідь відсутня.

4. Рівень комерційного ризику залежить від:

- а) стабільність попиту;
- б) цінова стабільність;
- в) еластичність попиту;
- г) вірна відповідь відсутня;
- д) всі відповіді вірні.

5. До кількісних методів аналізу ризиків не відносять:

- а) економіко статистичний метод;
- б) розрахунково-аналітичний метод;
- в) аналоговий метод;
- г) синергетичний метод;
- д) вірна відповідь відсутня.

6. До методів нейтралізації ризиків відносять:

- а) диверсифікація;
- б) внутрішнє та зовнішнє страхування;
- в) лімітування;
- г) вірна відповідь відсутня;
- д) всі відповіді вірні.

7. Залежно від тривалості в часі ризик може бути:

- а) глобальний і локальний;
- б) короткочасний і постійний;
- в) виправданий і невиправданий (обґрунтований або необґрунтований);
- г) ризик, що страхується та ризик, що не страхується;
- д) систематичний (некерований) та несистематичний (керований);

8. Серед запропонованих визначень сутності категорії «ризик» виберіть ті, що найбільш вдало характеризують її зміст:

а) це можливість виникнення збитків або недоотримання прибутку підприємства, у порівнянні з варіантом, що прогнозується;

б) це ситуаційна характеристика діяльності, що означає невизначеність її наслідків, можливі несприятливі її наслідки, альтернативні варіанти помилок або успіху;

в) це втрати, збитки, вірогідність яких пов'язана з наявністю невизначеності, а також можливі вигоди та прибутки, одержати які можливо за дій, що обумовлені ризиком;

г) це характеристика управлінської діяльності, що здійснюється в ситуації невизначеності, коли вибір менеджером альтернативного рішення пов'язаний із ймовірністю негативних наслідків у реалізації втрат або з одержанням прибутку підприємства.

9. Яка з наведених далі причин сприяє виникненню невизначеності під час реалізації господарського рішення в організації:

- а) нестача повної та достовірної інформації;

- б) поганий настрій керівника під час розроблення господарського рішення;
- в) несправність комп'ютера;
- г) вірна відповідь відсутня;
- д) всі відповіді вірні.

10. *На рівні прийняття стратегічних управлінських рішень відокремлюють такі внутрішні фактори ризику:*

- а) хибний вибір чи неадекватне формулювання цілей підприємства;
- б) недостатня якість управління підприємством;
- в) помилковий прогноз розвитку зовнішнього господарського середовища в довгостроковій перспективі тощо.
- г) вірна відповідь відсутня;
- д) всі відповіді вірні.

Список рекомендованої літератури

Вітлінський В. В., Маханець Л. Л. Ризикологія в зовнішньоекономічній діяльності. Київ, 2008. 432 с.

Гончаров В. М., Рахметуліна Ж. Б. Розробка ефективних механізмів управління ризиками в підприємницькій діяльності. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 5. С. 76-81.

Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: навч. посібник. Київ, 2006. 312 с.

Дурицька Г. В. Сучасні підходи до ризик-менеджменту міжнародних інвестиційних проектів. *Регіональна економіка*. 2012. № 2. С. 129-138.

Лук'янова В. В., Головач Т. В. Економічний ризик: навчальний посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 462 с.

Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків: навч. посіб. / за заг. ред. Л. І. Донець. Київ: ЦУЛ, 2012. 472 с.

Панченко Є. Нова міжнародна поведінкова парадигма та її залучення для підвищення ефективності ризик-менеджменту в Україні. *Економіка України*. 2010. № 7. С. 22-36.

Посохов І. М. Дослідження факторів ризиків корпорацій. *Бізнес Інформ*. 2012. № 8. С. 207-211.

Стрельбіцька Н. Уніфікований міжнародний стандарт ризик-менеджменту як відповідь на виклики глобалізації. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2011. Вип. 2 (5). URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11snynvh.pdf>.

Томас Л. Бартон. Ризик-менеджмент. Практика ведущих компаній : пер с англ. / Томас Л. Бартон, Уильям Г. Шенкир, Пол Л. Уокер. Москва, 2008. 208 с.

Практичне заняття 3–5

Тема 2. Ризик-менеджмент: поняття, принципи, методи та міжнародні стандарти

План

1. Поняття ризик-менеджменту. Об'єкт та суб'єкт ризик – менеджменту.
2. Принципи ризик-менеджменту. Методи ризик-менеджменту.
3. Міжнародні стандарти у процесі управління ризиками суб'єктів господарювання.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Запитання для самоконтролю

1. Визначте поняття ризик-менеджменту.
2. Які вам відомі напрями ризик-менеджменту?
3. Мета та завдання ризик-менеджменту.
4. Поясніть принципову відмінність між об'єктом та суб'єктом ризик-менеджменту.
5. Визначте принципи ризик-менеджменту.
6. Методи ризик-менеджменту.
7. Поясніть принципову відмінність між об'єктом та суб'єктом ризик-менеджменту, що оформлені в певні системи – керовану і керуючу.

8. Визначте основні Міжнародні стандарти у процесі управління ризиками суб'єктів господарювання, надайте їх сти-слу характеристику

Практичні завдання

1. *Розгляньте ситуації:*

Ситуація 1. Ви є студентом ВНЗ. Які ризики супро-воджують ваше навчання? Якими методами ризик-менеджменту можна знизити ці ризики?

Ситуація 2. Ви збираєтеся стати підприємцем. З якими ризиками на етапі відкриття власної справи ви можете зіткну-тися? Якими методами ризик-менеджменту можна знизити ці ризики?

2. *Занесіть відповіді у відповідну графу. Наведіть аргу-менти.*

Текст	Так	Ні
1. Об'єкт управління в ризик-менеджменті – ризикові вкладення капіталу і фінансові відносини між суб'єктами в процесі реалізації ризику		
2. Суб'єкт управління в ризик-менеджменті – це будь-який апарат правління, у т. ч. комерційна служба (відділ збуту)		
3. Стратегія ризику-менеджменту – це напрямки і способи управління ризиком		
4. Прийоми зниження ступеня ризику – це запобігання, утримання і передача ризику		

Тестові питання

1. *Створення спеціальних резервних фондів у натураль-ній або грошовій формі (фондів самострахування або фондів ризику) є методом:*

- а) уникнення ризику;
- б) компенсації ризику;

- в) збереження ризику;
- г) ігнорування ризиком;
- д) передачі ризику.

2. *Компенсація ризику можлива за допомогою таких методів, як:*

- а) залучення зовнішніх джерел (отримання кредитів і позик, державних дотацій для компенсації збитків та відновлення виробництва);
- б) передача ризику укладенням біржових угод;
- в) стратегічне планування діяльності;
- г) ігнорування ризиком;
- д) усі відповіді помилкові.

3. *До заходів впливу на ступінь ризику, що передують несприятливій події, плануються та здійснюються завчасно, належать:*

- а) страхування;
- б) самострахування;
- в) позички, кредити, дотації;
- г) диверсифікація;
- д) усі відповіді правильні.

4. *Прийняття ризику є доцільним за умови:*

- а) низької ймовірності втрат високого рівня збитків;
- б) великої ймовірності втрат і низького рівня збитків;
- в) низької ймовірності втрат і низького рівня збитків;
- г) нульової франшизи;
- д) усі відповіді помилкові.

5. *Сутність принципу «недоцільно ризикувати більше, ніж це дозволяє розмір власного капіталу» полягає у наступному:*

- а) визначення максимально можливого обсягу збитку у випадку настання ризикової події;
- б) порівняння можливого обсягу збитку з обсягом вкладеного капіталу;

- в) порівняння можливого обсягу збитку із усіма власними фінансовими ресурсами;
- г) всі варіанти вірні;
- д) усі відповіді помилкові.

6. Охарактеризуйте зміст поняття «ризик-менеджмент»:

- а) сукупність заходів, метою яких є завдання знизити небезпеку прийняття неправильних рішень і скоротити їх потенційні негативні наслідки;
- б) система оцінки ризику, управління ризиком і фінансовими відносинами, що виникають у процесі бізнесу;
- в) стратегічні й тактичні механізми управління ризиковими ситуаціями на підприємстві;
- г) роботи, пов'язані з ідентифікацією, аналізом ризиків і прийняттям рішень, що включають максимізацію позитивних і мінімізацію негативних наслідків настання ризикових подій;
- д) всі відповіді правильні.

7. Якісний аналіз ризику дає можливість:

- а) визначити чинники й зони ризику;
- б) розрахувати ступінь окремих ризиків і ризику певного виду діяльності в цілому;
- в) визначити ймовірність появи випадку втрат (ймовірність реалізації ризику);
- г) ідентифікувати можливі ризики
- д) вірна відповідь відсутня.

8. Функціями керованої підсистеми ризик-менеджменту є:

- а) розроблення на перспективу змін фінансово-економічного стану об'єкта та його частин;
- б) регулювання (вплив на об'єкт управління, за допомогою якого досягається ситуація стійкості цього об'єкта в разі виникнення відхилень від заданих параметрів);
- в) організація вирішення питань, пов'язаних із ризиком, ризиковими вкладеннями капіталу; г) організація робіт зі зниження ступеня ризику;
- д) процес страхування ризику.

9. Оцінити ступінь ризику можна шляхом розрахунку:

- а) можливого збитку;
- б) можливого прибутку;
- в) коливання можливого результату;
- г) імовірності одержання бажаного прибутку;
- д) вірна відповідь відсутня.

10. Визначення загальних підходів до виявлення причин виникнення ризиків в економіці взагалі і специфічних причин виникнення ризиків, дослідження співвідношення невизначеності і ризику; оцінку ступеня ризику тощо - це:

- а) процес управління ризиками;
- б) методологія управління ризиками;
- в) принципи управління ризиками;
- г) політика управління ризиками;
- д) вірна відповідь відсутня.

Список рекомендованої літератури

Гончаров В. М., Рахметуліна Ж. Б. Розробка ефективних механізмів управління ризиками в підприємницькій діяльності. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 5. С. 76-81.

Дурицька Г. В. Сучасні підходи до ризик-менеджменту міжнародних інвестиційних проектів. *Регіональна економіка*. 2012. № 2. С. 129-138.

Кашуба В. М. Риск-менеджмент как система управления финансовыми рисками компании. *ЭТАП: экономическая теория, анализ, практика*. 2012. № 2. С. 68-83.

Посохов І. М. Управління ризиками у підприємстві: навчальний посібник. Харків, 2015. 220 с.

Модуль 2. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ БІЗНЕС-ОРГАНІЗАЦІЙ

Практичне заняття 6-8

Тема 3. Система управління ризиками бізнес-організацій

План

1. Організація системи управління ризиками бізнесу.
2. Виявлення ризиків. Оцінка ризиків. Управління ризиками.
3. Концепція «прийнятного ризику».
4. Функціональна структура ризик-менеджменту.
4. Аутсорсинг управління ризиками (Risk management outsourcing).

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Запитання для самоконтролю

1. Дайте загальну характеристику організації системи управління ризиками бізнесу.
2. Дайте характеристику підсистем управління ризиком, що складається з об'єкта та суб'єкта управління.
3. Визначте алгоритм виявлення ризиків.
4. Схарактеризуйте алгоритм оцінки ризиків.
5. Розкрийте алгоритм управління ризиками.
6. Концепція «прийнятного ризику».
7. Розкрийте зміст функціональної структури ризик-менеджменту.
8. Дайте характеристику завдань функціонального відділу з ризик-менеджменту бізнес-організацій.
9. Дайте характеристику завдань інформаційно-аналітичного відділу бізнес-організацій.
10. Дайте характеристику завдань відділу контролю та

моніторингу системи ризик-менеджменту бізнес-організацій.

11. Дайте характеристику завдань відділу адміністрування ризиків та їх правового забезпечення бізнес-організацій.

12. За яких умов реалізація функцій ризик-менеджменту може бути передана за межі організації (аутсорсинг)?

Практичні завдання

Задача. Визначте ризики в діяльності фірми, яка є виробником молочної продукції. Один із продуктів – вершкове масло – постачається на зовнішній ринок у ящиках. Витрати на виробництво одного ящика дорівнюють 260 грн, на транспортування його замовнику – 50 грн. Фірма продає кожен ящик за ціною 540 грн. Якщо ящик з продукцією не продається протягом місяця, то фірма не одержує доходу. Адміністратор має вирішити, яку кількість ящиків масла варто виробляти протягом місяця за умови, що попит на масло, виражений у кількості ящиків, планується 50, 60, 70, 80 і 90 ящиків, а відповідні ймовірності попиту дорівнюють 0,1; 0,15; 0,2; 0,35; 0,2. Зробіть прогноз щодо найкращої стратегії адміністратора.

Розгляньте ситуацію. У діяльності творчого колективу завжди наявний ризик його розформування в результаті, наприклад, несприятливої кон'юнктури. Які ще види ризиків збереження стабільності творчого колективу ви можете назвати? Якими методами ризик-менеджменту можна знизити ці ризики?

Тестові питання

1. *Управління ризиками – це специфічна область менеджменту, що вимагає знань в області:*

- а) страхової діяльності;
- б) аналізу господарської діяльності;
- в) математичних засобів оптимізації економічних розрахунків;
- г) всі варіанти вірні.
- д) вірна відповідь відсутня.

2. Забезпечення умов успішного функціонування підприємства в умовах ризику – це:

- а) головна мета складання програми управління ризиками;
- б) головний принцип управління ризиками;
- в) головна мета системи управління ризиками;
- г) всі варіанти вірні;
- д) вірна відповідь відсутня.

3. Можливі правила управління ризиками, обумовлені обраним варіантом стратегії управління підприємством включають:

- а) готовність до самостійного покриття великих збитків;
- б) передачу всіх ризиків, що можуть негативно вплинути на фінансову стійкість підприємства;
- в) відмовлення від освоєння нової ринкової ніші при визначеному розмірі збитків;
- г) всі варіанти вірні;
- д) вірна відповідь відсутня.

4. Інформація для розробки програми управління ризиком присвячена аналізу наступних питань:

- а) уточнення стратегії підприємства по управлінню ризиками і використанню процедур управління;
- б) процесу попереднього добору ризиків;
- в) формування плану превентивних заходів;
- г) всі варіанти вірні;
- д) вірна відповідь відсутня.

5. Будь-який процес управління повинен включати в себе основні складові, а саме:

- а) вхідний вплив (прямий зв'язок), тобто інформаційні сигнали, що надходять від керуючої системи до керованої;
- б) перетворення вхідного впливу – полягає в обробці сигналів, які надходять за певним алгоритмом;
- в) результат перетворення вхідного впливу, тобто виконавчу дію керованої системи;
- г) вплив результату на вхідний вплив (зворотний

зв'язок), тобто надходження в керуючий орган звітів про поточний стан і функціонуванні об'єкта управління.

д) всі варіанти вірні.

6. *Функціональний відділ з ризик-менеджменту може працювати як:*

а) інформаційно-аналітичний відділ;

б) відділ методичного забезпечення та планування управління ризиками;

в) відділ контролю та моніторингу системи ризик-менеджменту;

г) відділ адміністрування ризиків та їх правового забезпечення;

д) всі варіанти вірні.

7. *Кінцевою метою ризик-менеджменту бізнес-організацій є :*

а) отримання прибутку в умовах відсутності невизначеності;

б) отримання найбільшого прибутку за оптимального, прийняттого для підприємця співвідношення прибутку та ризику;

в) задоволення потреб споживачів;

г) гарантування надійності партнера;

д) вірна відповідь відсутня.

8. *Основні правила ризик-менеджменту бізнес-організацій:*

а) недоцільно ризикувати більше, ніж це може дозволити власний капітал;

б) недоцільно ризикувати більшим заради меншого;

в) необхідно думати про наслідки ризику;

г) не правильно вважати, що завжди наявне лише одне рішення;

д) усі відповіді правильні.

9. Реалізація принципу «недоцільно ризикувати великим заради малого» передбачає:

- а) порівняння очікуваного доходу з рівнем ризиків, що притаманні цій діяльності;
- б) визначення максимально можливого обсягу збитку у випадку настання ризикової події;
- в) порівняння можливого обсягу збитку з обсягом вкладеного капіталу;
- г) порівняння можливого обсягу збитку із усіма власними фінансовими ресурсами;
- д) вірна відповідь відсутня.

10. Основні переваги аутсорсингу управління ризиками (Risk management outsourcing):

- а) відчутна економія на витратах пов'язаних з функціонуванням організаційної системи ризик-менеджменту;
- б) передачу всіх ризиків, що можуть негативно вплинути на фінансову стійкість підприємства;
- в) відмовлення від освоєння нової ринкової ніші при визначеному розмірі збитків;
- г) всі варіанти вірні;
- д) вірна відповідь відсутня.

Список рекомендованої літератури

Гончаров В. М., Рахметулїна Ж. Б. Розробка ефективних механізмів управління ризиками в підприємницькій діяльності. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 5. С. 76-81.

Кочетков В. М., Сирочук Н. А. Методичні підходи до аналізу і оцінки економічного ризику підприємства. *Економіка: проблеми теорії і практики: Збірник наук. праць*. 2010. Т. 8. Вип. 264. С. 2202 – 2210.

Лук'янова В. В., Головач Т. В. Економічний ризик: навчальний посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 462 с.

Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків : навч. посіб. / за заг. ред. Л. І. Донець. Київ: ЦУЛ, 2012. 472 с.

Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: навч. посібник / М. Д. Балджи, В. А. Карпов, А. І. Ковальов та ін. Одеса, 2013. 670 с.

Панченко Є. Нова міжнародна поведінкова парадигма та її залучення для підвищення ефективності ризик-менеджменту в Україні. *Економіка України*. 2010. № 7. С. 22-36.

Посохов І. М. Дослідження факторів ризиків корпорацій. *Бізнес Інформ*. 2012. № 8. С. 207-211.

Щербак В. Г., Щербак О. В. Формування інтегрованої системи ризик-менеджменту транснаціональними корпораціями. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2013. № 7-8. С. 3-6.

Практичне заняття 9–11

Т е м а 4. Управління фінансами бізнес-організацій в умовах невизначеності та ризиків

План

1. Сутність і зміст фінансового ризику. Основні види фінансових ризиків.
2. Фінансові ресурси. Основні складові фінансових відносин.
3. Фінансові результати діяльності бізнес-організацій. Алгоритм обчислення фінансових результатів діяльності підприємства

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Запитання для самоконтролю

1. Визначте сутність і зміст фінансового ризику.
2. Які види фінансових ризиків вам відомі?
3. В чому полягає: ризик зниження фінансової стійкості бізнес-організацій?
4. Дайте характеристику ризику неплатоспроможності;

5. Визначте ознаки інвестиційного ризику
6. Дайте характеристику таких видів фінансових ризиків: податковий ризик; інфляційний ризик; процентний ризик; дисконтний ризик; валютний ризик; ризик вкладення коштів у цінні папери; кредитний ризик тощо.
7. Охарактеризуйте систему внутрішніх і зовнішніх фінансових відносин на підприємстві.
8. Дайте характеристику видів діяльності та грошових надходжень підприємств.
9. Дайте визначення доходів, витрат і прибутку підприємства?
10. Назвіть види прибутку. У чому полягають особливості формування та розподілу прибутку?

Практичні завдання

На основі даних про фінансово-господарську діяльність підприємств визначити розмір валового прибутку. Визначте які ризики можуть посприяти його мінімізації.

№ з/п	Показник	Підприємства		
		А	Б	В
1	Виручка від реалізації, тис. грн	273000	321420	359000
2	Собівартість реалізованої продукції	163800	204800	225340
3	Акцізний збір, тис. грн	27800	-	18920
4	Адміністративні витрати, тис. грн	4800	6200	7960
5	Фінансові доходи підприємства, тис. грн	32600	19600	30680
6	Фінансові витрати, тис. грн	11500	12080	16432
7	Амортизаційні відрахування, тис. грн	17740	15760	20280
8	Доходи від реалізації оборотних активів, тис. грн	19600	24600	26180
9	Дохід від операційної оренди, тис. грн	11380	20340	9600
10	Витрати на збут, тис. грн	7680	5980	10200
11	Дохід від спільної діяльності, тис. грн	18900	21400	-
12	Одержано штрафи та неустойки, тис. грн	2400	6010	5400
13	Втрати від надзвичайних подій, тис. грн	3340	4700	8220

Задача 2. Визначте, за якого обсягу виробництва підприємство може досягти межі прибутку в 1 млн грн, користуючись такою інформацією: постійні витрати на виробництво – 1 млн одиниць продукції становить 4 млн грн; змінні – 6 млн грн; ступінь ризику за витратами, які необхідно здійснювати на підприємстві, – 5 %; ціна реалізації продукції за обсягу 1 млн одиниць продукції встановлюється на підставі 20 %-ї рентабельності.

Розгляньте ситуацію. Зробіть аналіз портфельного підходу до теорії грошей. За формальною кейнсіанською моделлю індивіди можуть тримати своє багатство у вигляді грошей і облігацій. Гроші – актив, що не приносить грошової процентної ставки, якщо вони перебувають у власника. Облігації – цінні папери, що дають певний дохід. Той факт, що власники не бажають тримати всі свої активи в облігаціях, економісти пояснюють небажанням людей ризикувати, оскільки ринкова вартість облігацій не відома заздалегідь. Які види ризиків супроводжують кожен із видів активів? Який ризик, на вашу думку, переважає в кожному випадку? Якими методами ризик-менеджменту можна знизити ці ризики?

Тестові питання

1. *Найбільш розповсюдженим способом зниження фінансового ризику є:*

- а) диверсифікація;
- б) страхування;
- в) лімітування;
- г) придбання додаткової інформації стосовно вибору і результатів;
- д) вірна відповідь відсутня.

2. *Капітал, створений шляхом накопичення прибутку фірми, – це її:*

- а) основний капітал;
- б) власний капітал;
- в) інтелектуальний капітал;
- г) оборотний капітал;
- д) залучений капітал.

3. Ефективне управління фінансовою діяльністю підприємства забезпечується реалізацією ряду принципів:

- а) інтегрованість із загальною системою управління підприємством;
- б) комплексний характер формування управлінських рішень;
- в) високий динамізм управління; варіативність підходів до розробки окремих управлінських рішень;
- г) орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства;
- д) всі відповіді вірні.

4. До складу фінансів суб'єктів господарювання входять:

- а) ринок кредитних ресурсів;
- б) фінанси самозайнятого населення;
- в) фінанси комерційних підприємств і організацій;
- г) ринок цінних паперів;
- д) ринок грошей.

5. Методи управління ризиками:

- а) запобігання ризику, утримання ризику;
- б) передача ризику, зниження ступеня ризику;
- в) всі відповіді правильні;
- г) немає правильної відповіді;
- д) ігнорування ризиком.

6. Фінансова політика підприємства складається з наступних елементів (частин):

- а) кредитна політика – політика у взаєминах з банками, або по відношенню до кредитів взагалі;
- б) політика щодо управління витратами (метод регулювання витрат, класифікація витрат, частка постійних витрат у собівартості);
- в) облікова політика, податкова політика та податкове планування, (необхідно мінімізувати податкові платежі але не на шкоду іншим напрямками, виробництвом); дивідендна політика;

г) політика управління грошовими коштами (у тому числі оборотними активами) та інвестиційна політика (найбільш ефективна з фінансової точки зору);

д) всі відповіді вірні.

7. *Політика підприємства щодо управління витратами (метод регулювання витрат, класифікація витрат, частка постійних витрат у собівартості) – є складовою:*

а) кредитної політики;

б) податкової політики;

в) інвестиційної політики;

г) політика управління грошовими коштами;

д) фінансової політики.

8. *Процес розподілу інвестором коштів між різними об'єктами вкладення капіталу – це...*

а) придбання додаткової інформації про результати;

б) лімітування;

в) страхування;

г) диверсифікованість;

д) вірна відповідь відсутня.

9. *Діяльність, що спрямована на захист підприємства від можливих втрат і зниження прибутковості називається:*

а) політикою ризику;

б) управлінням ризиком;

в) аналізом ризику;

г) динамікою ризику;

д) вірна відповідь відсутня.

10. *Покриття збитків, що є наслідком настання ризику, за рахунок власних ресурсів:*

а) уникнення ризику;

б) страхування ризику;

в) прийняття ризику;

г) перенесення ризику;

д) ігнорування ризиком.

Список рекомендованої літератури

Коленда Н. В. Поняття системи ризик-менеджменту підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Випуск 22. С. 398–401

Нечипорук Л. В., Доборез О. Г. Страхування та його роль у процесі управління кредитним ризиком. *Вісник НУ «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право*. 2014. Вип. 1 (16). С. 34–41.

Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків : навч. посіб. / за заг. ред. Л. І. Донець. Київ: ЦУЛ, 2012. 472 с.

Стрельбіцька Н. Уніфікований міжнародний стандарт ризик-менеджменту як відповідь на виклики глобалізації. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2011. Вип. 2 (5). URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11snyvvh.pdf>.

Фінансове забезпечення розвитку підприємств: монографія / І. О. Бланк та ін.; за ред. дра екон. наук, проф. І. О. Бланка ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ: КНТЕУ, 2011. 343 с.

Фінансовий менеджмент: підручник / Т. А. Говорушко, Н.І. Климаш, К. В. Багацька за заг. ред. Т. А. Говорушко. Львів «Магнолія 2006», 2014. 344 с.

Фінансовий менеджмент: підручник. / Т. А. Говорушко, Н.І. Климаш, К. В. Багацька за заг. ред. Т. А. Говорушко підручник. Львів: «Магнолія 2006», 2014. 344 с.

Практичне заняття 12–15

Тема 5. Страхування ризику

План

1. Страхування. Страхові ризики. Нестрахові ризики.
2. Страхові фонди. Страховий тариф. Страхова сума. Франшиза. Системи страхування.
3. Страховий ринок. Властивості страхової послуги.

4. Форми, типи соціального ризику та галузі соціального страхування. Фінансовий механізм соціального страхування.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Запитання для самоконтролю

1. Визначте зміст страхування.
2. Надайте характеристику розподілу ризиків на страхові та нестрахові.
3. Які існують системи страхування? За якими критеріями слід обирати певну з них в контексті оптимізації управління ризиком?
4. Надайте характеристику властивостей страхової послуги.
5. Які особливості страхування ризиків щодо майна, персоналу та відповідальності мають бути враховані бізнес-організацією?
6. Схарактеризуйте форми, типи соціального ризику та галузі соціального страхування.
7. Визначте принципи загальнообов'язкового державного соціального страхування.
8. В чому полягає специфіка фінансового механізму соціального страхування?

Практичні завдання

1. *Задача.* Майно застраховане на суму 560 000 грн. Умовами страхової угоди передбачено франшизу 5 %. Розрахувати розмір страхових виплат за умовної та безумовної франшизи, якщо: а) збиток страхувальника складає 456000 грн; б) збиток страхувальника складає 850000 грн.
2. *Задача.* За договором страхування майна торгового підприємства передбачено умовну франшизу в розмірі 5%, а страхова сума – 1,5 млн. грн. Фактичний збиток: а) 44 тис. грн; б) 25 тис. грн; в) 106 тис. грн; г) 280 тис. грн. Визначить, в якому розмірі буде відшкодовано збиток в усіх випадках.

3. *Бізнес-завдання:* «Оптимізація страхового забезпечення відповідальності автовласника»

Порівняти умови надання будь-якої страхової послуги декількома (3-5) різними страховими компаніями: діапазон тарифних ставок, обсяг страхового покриття, розмір франшизи, розбіжності в умовах договорах страхування.

Обґрунтувати на підставі здійсненого дослідження, умови якої компанії є більш привабливими.

Для аналізу умов страхування рекомендується:

відвідати сайт страховика та дослідити подану там інформацію;

зателефонувати до кол-центрів обраних страховиків та задати питання консультанту відповіді на які відсутні на сайті;

за можливості відвідати офіс страхової компанії.

Результати дослідження подати у вигляді есе.

Тестові питання

1. *Страхова сума, яка виплачується за договором страхування від нещасних випадків, залежить від:*

- а) виду нещасного випадку;
- б) ступеня втрати здоров'я страхувальника;
- в) терміну страхування;
- г) всі варіанти вірні;
- д) вірна відповідь відсутня.

2. *Попит на страхові послуги на ринку формують:*

- а) страхові компанії;
- б) природні страхові події;
- в) засоби масової інформації;
- г) техногенні аварії та інші катаклізми;
- д) вірна відповідь відсутня.

3. *Договір страхування припинить свою дію у разі:*

- а) наявності третьої винної особи;
- б) надання недостовірних даних про страховий випадок;
- в) несвочасного повідомлення про страховий випадок;

- г) закінчення терміну страхування;
- д) вірна відповідь відсутня.

4. *Яке джерело фінансування страхового захисту підприємницьких ризиків найвигідніше?*

- а) фонд самострахування;
- б) страховий фонд страхової компанії;
- в) кошти поручителя (гаранта);
- г) всі варіанти вірні;
- д) вірна відповідь відсутня.

5. *Страхова компанія не буде відшкодовувати збитків згідно з укладеним договором страхування ризику втрати майна, якщо вони заподіяні:*

- а) затопленням водою;
- б) вибухом під час проведення зварювальних робіт на території страхування;
- в) протиправними діями третіх осіб;
- г) військовими діями;
- д) всі варіанти вірні.

6. *У разі повного знищення майна величина збитку розраховується:*

- а) на підставі дійсної вартості втраченого майна;
- б) як сума вартості ремонту;
- в) на підставі вартості втрачено майна з урахуванням ступеня його зносу та витрат на рятування;
- г) всі варіанти вірні;
- д) вірна відповідь відсутня.

7. *Величина страхового тарифу за договорами страхування підприємствами ризику втрати майна залежить від:*

- а) рішення страхової компанії;
- б) виду майна, що страхується;
- в) репутації страхувальника;
- г) частоти страхових подій;
- д) вірна відповідь відсутня.

8. *За системою першого ризику збитки відшкодовуються:*

- а) на пропорційній основі;
- б) повністю;
- в) повністю, але не більше страхової суми;
- г) зменшуються лише на суму франшизи;
- д) вірна відповідь відсутня.

9. *Андерайтинг – це:*

- а) аналіз фінансового стану страхової компанії;
- б) урегулювання збитків;
- в) маркетингове дослідження ринку страхових послуг;
- г) оцінка ризиків, що приймаються на страхування.
- д) вірна відповідь відсутня.

10. *Які риси є критеріями страхування ризику:*

- а) мобільність;
- б) випадковість;
- в) високий ступінь імовірності;
- г) середній розмір втрат.
- д) вірна відповідь відсутня.

Список рекомендованої літератури

Бондарева Л. В. Зарубіжний досвід вирішення проблем державного забезпечення доступності медичної допомоги населенню. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*. 2012. №1 (6). С. 34-40.

Бучкевич М. М. Досвід медичного страхування у зарубіжних країнах. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2011. №21.10. С. 178-183.

Нечипорук Л. В. Попит, пропозиція та рівновага на ринку страхових послуг. *Електронне наукове видання «Глобальні та національні проблеми економіки»*. 2015. Випуск № 5. С. 911 – 916.

Нечипорук Л. В. Теорія та практика медичного страхування в Україні. *Електронне наукове видання «Глобальні та національні проблеми економіки»*. 2015. Випуск № 6. С. 751 – 755.

Нечипорук Л. В. Фінансова інклюзія в контексті страхо-

вих послуг. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. № 3. С. 411-417. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v3i26.143994>

Нечипорук Л. В. Теоретичні аспекти дослідження потреб споживачів страхових послуг. *Вісник НУ «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: *Економічна теорія та право*. 2014. Вип. 2 (17). С. 127-137.

Соціальне страхування: підруч. / за ред. О. П. Кириленко та В. С. Толуб'яка. Тернопіль: Екон. думка ТНЕУ, 2016. 516 с.

Страхові послуги: навч. посібник / Д. І. Дема, О. М. Віленчук, І. В. Дем'янюк; за заг.ред. Д. І. Деми. 2-е вид. перероб. та допов. Київ: Алерта 2013, 526 с.

3. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Підручники

Основи економічної теорії: підручник / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого . за заг. ред. Л. С. Шевченко. Харків: Право, 2010. 448 с.

Фінансовий менеджмент: підручник. / Т. А. Говорушко, Н.І. Климаш, К. В. Багацька; за заг. ред. Т. А. Говорушко. Львів: «Магнолія 2006», 2014. 344 с.

Навчальні посібники

Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: навч. посібник / М. Д. Балджи, В. А. Карпов, А. І. Ковальов та ін. Одеса, 2013. 670 с.

Ризик-менеджмент. Навчальний посібник./ Мороз В. М., Мороз С. А. К., 2019. 140 с.

Посохов І. М. Управління ризиками у підприємстві: навчальний посібник. Харків: НТУ «ХПІ», 2015. 220 с.

Економічний ризик: методи оцінки та управління: навч. посібник / Т. А. Васильєва, С. В. Леонов, Я. М. Кривич та ін.; під заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої, канд. екон. наук Я. М. Кривич. Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2015. 208 с.

Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків: навч. посіб. / за заг. ред. Л. І. Донець. Київ: ЦУЛ, 2012. 472 с.

Основи економічної теорії у структурно-логічних схемах: навч. посіб. / НЮУ ім. Ярослава Мудрого; за заг. ред. Л. С. Шевченко. 2-ге вид., змін. та допов. Харків: Право, 2013. 136 с.

Страхові послуги: навч. посібник / Д. І. Дема, О. М. Віленчук, І. В. Дем'янюк; за заг. ред. Д. І. Деми. 2-е вид. перероб. та допов. Київ: Алерта 2013, 526 с.

Монографії:

Дюгованець О. М. Підвищення ефективності управління ризиками фірми в умовах нестабільності / *Фірма в умовах гло-*

бальної нестабільності: виклики, можливості та ризики нової економіки: кол. монографія. Ужгород, 2015. С. 193–310.

Система ризик-менеджменту в банках: теоретичні та методологічні аспекти: монографія / за ред. В. В. Коваленко. Одеса: ОНЕУ, 2017. 304 с.

Кривов'язюк І.В., Смерічевський С.Ф., Кулик Ю. М. Ризик-менеджмент логістичної системи машинобудівних підприємств. Монографія. Київ, 2018. 200 с.

Статті

Герасимова І. Ю. Управління фінансовими ризиками страхових компаній з метою забезпечення економічної безпеки. *Економічний простір*. 2016. № 115. С. 112–125.

Гончаров В. М., Рахметулїна Ж. Б. Розробка ефективних механізмів управління ризиками в підприємницькій діяльності. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 5. С. 76-81.

Дурицька Г. В. Сучасні підходи до ризик-менеджменту міжнародних інвестиційних проектів. *Регіональна економіка*. 2012. № 2. С. 129-138.

Ефремов В. В. Проблема неопределенности в экономических теориях. *Экономика Украины*. 2015. № 3(632). С. 67–74.

Клименко С. М. Особливості управління ризиками розвитку підприємства. *Стратегія економічного розвитку України*. 2013. № 32. С. 24-29.

Коленда Н. В. Поняття системи ризик-менеджменту підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Випуск 22. С. 398–401

Кузьмин Е. А. Неопределенность в экономике: понятия и положения. *Вопросы управления*. URL: <http://vestnik.uapa.ru/ru/issue/2012/04/10/>

Лагунова І. А. Сутність та принципи концепції ризик-менеджменту. *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. № 1 (53). С. 44–52.

Нечипорук Л. В. Попит, пропозиція та рівновага на ринку страхових послуг. *Електронне наукове видання «Глобальні та національні проблеми економіки»*. 2015. Випуск № 5. С. 911–916.

Нечипорук Л. В. Теорія та практика медичного страхування в Україні. *Електронне наукове видання «Глобальні та національні проблеми економіки»*. 2015. Випуск № 6. С. 751–755.

Нечипорук Л. В., Лордкипанидзе Л. Особенности формирования страхового рынка в контексте создания правовой экономики (на примере Украины и Грузии). *Економічна теорія та право*. 2015. Вип. 1 (20).

Нечипорук Л. В. Фінансова інклюзія в контексті страхових послуг. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. № 3. С. 411-417. URL: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i26.143994>

Приказюк Н. В., Білокінь Л. О. Теоретичне упорядкування методів та інструментів фінансового ризик-менеджменту страхових компаній. *Економічний аналіз*. 2017. № 1. С. 139–149.

Стрельбіцька Н. Уніфікований міжнародний стандарт ризик-менеджменту як відповідь на виклики глобалізації. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2011. Вип. 2 (5). URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11snynvh.pdf>.

Тарасюк Г. М., Поліщук Д. І. Управління підприємницькими ризиками процесі обґрунтування господарських рішень. *Вісник ЖДТУ*. 2015. № 1(71) С. 127–132.

Тарельник Н. В. Оцінка ризиків у структурі ризик-менеджменту страхових компаній аграрної сфери. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. № 11(4). С. 71–74.

Шевчук О. О., Гулик М. І. Методи оцінювання ризиків у страховій діяльності. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. № 26. С. 291–299.

Щербак В. Г., Щербак О. В. Формування інтегрованої системи ризик-менеджменту транснаціональними корпораціями. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2013. № 7-8. С. 3-6.

4. ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

Електронний архів-репозитарій Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/> (дата звернення 22.02.2018).

Офіційний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua> (дата звернення 22.02.2018).

Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua/>

Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 22.02.2018).

Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <http://www.ssmc.gov.ua> (дата звернення 22.02.2018).

Офіційний сайт наукового журналу «Економіка України». URL: <http://www.economukraine.com.ua/index.php> (дата звернення 22.02.2018).

Офіційний сайт збірника наукових праць «Економічна теорія та право». URL: <http://econlaw.nlu.edu.ua> (дата звернення 22.02.2018).

Офіційний сайт науково-теоретичного журналу «Економічна теорія». URL: <http://etet.org.ua> (дата звернення 22.02.2018).

Офіційний сайт Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України. URL: <http://www.idss.org.ua> (дата звернення 22.02.2018).

Офіційний сайт Інституту економіки та прогнозування Національної академії наук України. URL: <http://ief.org.ua> (дата звернення 22.02.2018).

Офіційний сайт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. URL: <http://www.ier.com.ua> (дата звернення 22.02.2018).

Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. URL: <http://www.imf.org/external/> (дата звернення 22.02.2018).

Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua> (дата звернення 22.02.2018).

Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua> (дата звернення 22.02.2018).

Офіційний сайт Національного Банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення 22.02.2018).

Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua> (дата звернення 22.02.2018).

Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua> (дата звернення 22.02.2018).

Офіційний сайт Світового банку. URL: <http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine> (дата звернення 22.02.2018).

Офіційний сайт Світової організації торгівлі. URL: <https://www.wto.org> (дата звернення 22.02.2018).

Сайт «Мережа аналітичних центрів України». URL: <http://www.intellect.org.ua> (дата звернення 22.02.2018).

Journal website «Journal of Economic Theory». URL: <https://www.journals.elsevier.com/journal-of-economic-theory> (дата звернення 22.02.2018).

СЕНМК

Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс кафедри економічної теорії. URL: http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=itemlist&task=category&id=149:kafedra-ekonomichnoi-teorii&Itemid=151 (дата звернення 22.02.2018).

5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Результати успішного засвоєння навчальної дисципліни «Корпоративне управління» передбачають їх диференціацію на: відмінний (відповідає підсумковій оцінці А за шкалою ECTS), типовий (відповідає оцінкам С і В) і пороговий (відповідає оцінкам Е і D) рівні за вимогами до сформованих компетентностей.

Досягнення відмінного рівня сформованості предметних компетентностей означає відмінне оволодіння знаннями, уміннями і практичними навичками. Наявна системність знань студента. Студент може вільно застосовувати отримані знання і демонструвати набуті уміння та практичні навички у складних та нетипових ситуаціях.

Досягнення типового рівня сформованості предметних компетентностей означає добре або дуже добре оволодіння знаннями, уміннями та практичними навичками. Студент може застосувати отримані знання і демонструвати набуті уміння та практичні навички як у простих, так і в складних ситуаціях. Наявний зв'язок між окремими знаннями у студента, проте відчувається недостатність умінь і практичних навичок із системного оцінювання відповідної інформації.

Досягнення порогового рівня сформованості предметних компетентностей означає задовільне або достатнє оволодіння знаннями, уміннями та практичними навичками. Для порогового рівня характерна фрагментарність знань. У простих, типових, стандартних ситуаціях студент може застосувати отримані знання і демонструвати набуті уміння та практичні навички, але він не здатний цього зробити при підвищенні рівня складності ситуації. Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент» виставляється в залікову книжку відповідно до такої шкали:

Оцінка	Визначення	Оцінка	Оцінка
--------	------------	--------	--------

за шкалою ECTS		за національною шкалою	за 100-бальною шкалою, що використовується в НІОУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	зараховано	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками		80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків		70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	незараховано	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		0 – 34

6. ЗАПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Сутність ризику і функції ризику. Класифікація ризиків.
2. Поняття повної, часткової невизначеності, повної визначеності.
3. Функціонування суб'єктів економіки в умовах невизначеності та ризику.
4. Ризики, пов'язані з вкладенням капіталу (інвестиційні ризики): вкладення коштів у виробничу і невиробничу сфери економіки; діяльності фірми на фінансовому ринку.
5. Ризики щодо майна, персоналу та відповідальності.
6. Характеристика виробничих, маркетингових та фінансових ризиків. Поняття виробничих ризиків. Категорії виробничих ризиків. Безпосередньо виробничі ризики.
7. Група ризиків, що виникають у процесі розробки стратегії фірми. Постачальницькі ризики. Група ризиків порушення планових термінів.
8. Транспортні ризики і міжнародний стандарт класифікації транспортних ризиків.
9. Поняття маркетингового (реалізаційного) ризику. Безпосередньо збутові ризики.
10. Ризики недостатньої сегментації ринків збуту.
11. Ризики помилково обраного цільового сегмента ринку.
12. Ризики помилкового вибору стратегії продажу; неправильної організації й одержання неадекватних результатів маркетингових досліджень.
13. Ризики помилкового ціноутворення; невдалої організації мережі збуту і системи просування товару.
14. Ризики взаємодії з контрагентами і партнерами в процесі організації продажу продукції (послуг).
15. Ризики непередбаченої конкуренції.
16. Поняття фінансових ризиків. Ризики, пов'язані з купівельною спроможністю грошей: валютні, інфляційні, дефляційні.
17. Ризики непередбачених витрат і перевищення витрат на виробництво.

18. Ризики незабезпечення господарської діяльності необхідним фінансуванням.
19. Сутність та принципи концепції ризик-менеджменту.
20. Інформація в системі управління ризиками.
21. Якісний і кількісний аналіз ризику.
22. Кількісний аналіз ризику (оцінка рівня ризику і рівня його впливу на діяльність підприємств).
23. Методи кількісного аналізу ризику (інженерний, статистичний, модельний, експертний, соціологічний та комбінований).
24. Основи профілактики ризиків.
25. Методи управління ризиками. Розподіл ризику
26. Методи управління ризиками. Резервування коштів.
27. Методи управління ризиками. Хеджування.
28. Методи управління ризиками. Диверсифікація.
29. Методи управління ризиками. Лімітування.
30. Методи управління ризиками. Уникнення.
31. Страхування, як метод управління рівня ризиками.
32. Міжнародні стандарти у процесі управління ризиками суб'єктів господарювання.
33. Характеристика світових стандартів ризик-менеджменту (ISO 31000:2018; ISO Guide 73:2009).
34. Інтегрована модель управління ризиками (COSO ERM – Integrated Framework).
35. Стандарти як основа для прийняття рішення про найбільш доцільний підхід до управління ризиками.
36. Стандартизація ризик-менеджменту як шлях підвищення його ефективності.
37. Особисте страхування. Страхування від нещасних випадків.
38. Необхідність і значення страхового захисту життя і пенсій громадян.
39. Майнові ризики. Страхування майна.
40. Страхування підприємницьких ризиків.
41. Страхування кредитних і фінансових ризиків. Автотранспортне страхування. Страхування відповідальності.

42. Міжнародна федерація ризикового та страхового менеджменту (IFRIMA).
43. Організація ризик-менеджменту на підприємстві.
44. Розробка стратегії і принципів управління ризиками на підприємстві.
45. Підрозділ ризик-менеджмент на підприємстві.
46. Основні етапами процесу управління ризиками на підприємстві
47. Планування та ідентифікація ризику.
48. Якісний аналіз ризику.
49. Кількісний аналіз ризику.
50. Вибір методів управління ризиками, моніторинг і контроль (періодичний аудит (оцінка ефективності)).

ЗМІСТ

1. Загальні поради до вивчення навчальної дисципліни і підготовки до практичних занять.....	3
2. Плани практичних занять і завдання для самостійної роботи.....	6
3. Список рекомендованої літератури.....	32
4. Інтернет-ресурси	35
5. Критерії оцінювання рівня підготовки студентів.....	37
6. Питання до заліку.....	39

Навчальне видання

Електронне видання

**ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ»**

для студентів
другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 073 «Менеджмент»
спеціалізації «Бізнес-адміністрування»
денної форми навчання
(вибіркова)

У к л а д а ч   НЕЧИПОРУК Людмила Володимирівна

Відповідальна за випуск *Л. С. Шевченко*

Редактор
Комп'ютерна верстка *А. В. Старжинської*